

Méréselmélet

1. fejezet: Bevezetés
2. fejezet: A döntéselmélet alapjai

2022. február 16.

1. Bevezetés 1.1. A Méréselmélet c. tárgy célkitűzése

A **Méréselmélet** c. tárgy arra vállalkozik, hogy rendszerezett formában áttekintse azokat a megfontolásokat és módszereket, amelyek alapvetők **mérési adatok** felhasználása és feldolgozása során. (alternatív elnevezés: **Mérés- és adattudomány**)

A mérési adatok a bennünket körülvevő valóság **megfigyeléséből** származnak, annak jobb **megismerését** és **befolyásolását** teszik lehetővé.

Adatfajták:

- **Nyers adat:** A szenzorok kimenete az ún. nyers adat. (A nyers adatokat legfeljebb átlagolni szoktuk zajcsökkentési célból.)
- **Mért adat:** A nyers adatokat kalibráljuk, és szabványos mértékegységet rendelünk hozzájuk. Ez a folyamat a jelkondicionálás, melynek eredménye a mért adat.
- **Egyeztetett adat:** A mért adatokat további vizsgálatnak vetjük alá: hihetőség-vizsgálat, kiugró adatok kiszűrése, stb.

Szintaktikus egyeztetés: a mért érték kontextusának vizsgálata nélkül.

Szemantikus egyeztetés: a mért érték kontextusának vizsgálatával.

Mérési bizonytalanság: A mért adat **minőségjellemzője**.
A mért érték körüli tartomány, amelyről feltételezzük, hogy abban a valódi érték valamekkora valószínűséggel fellelhető.

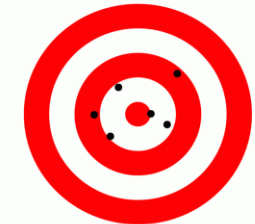
Számszerűsítése: a becsült szórással.

„A” típus: szórás a mérésből. „B” típus: szórás az a priori ismeretből.

A jobb (“pontosabb”) megismerésre és befolyásolásra irányuló törekvés valójában egy permanens folyamat, amely az előzetes, és a méréssel megszerzett ismeretek egyre finomabb ötvözése révén éri el célját.

Kicsi bizonytalanság, nagy pontosság

Nagy bizonytalanság, nagy pontosság

Kicsi bizonytalanság, kis pontosság

Nagy bizonytalanság, kis pontosság

Pontosság?
(Accuracy)

Bizonytalanság?
(Precision)

Pontosság (Accuracy): A mért értékek mennyire vannak közel a helyes (elméleti) értékhez?

Bizonytalanság (Precision): A mért értékek mennyire vannak közel egymáshoz?

Torzítás (distortion)

Zavarás (disturbance)

Asszociáció: Órák szinkronizálása: (a) Az órák **pontossága** érdekében toronyórához/atomórához (ún. **külső szinkronizáció**)
(b) Az órák **kis bizonytalansága** érdekében egymáshoz (ún. **belső szinkronizáció**)

1.2. Mit tanultunk Méréstechnikából?

Mérés és modellezés
modellillesztés

Mérési hibák (modellezési, átviteli és műszer-hiba) hibaterjedés (a teljes differenciál alkalmazása)
mérőeszköz struktúrák (soros, párhuzamos, visszacsatolt)
jelátalakítók hibái (nullpont, terhelési, hőmérsékleti, kalibrációs, stb. hibák)
a műszerek pontossága (analóg, digitális; alkatrész és frekvenciafüggés)

Ezen témakörök ismeretét a Méréselmélet tárgy előtanulmányi követelményének tekintjük.

Elemi mérési módszerek (differencia, közvetlen és közvetett összehasonlítás, helyettesítő, felcserélési vagy Gauss módszer)

Mérési sorozat kiértékelése (a helyes érték legvalószínűbb értéke/becslője, a becslés bizonytalansága; az átlag szórása; stb.)

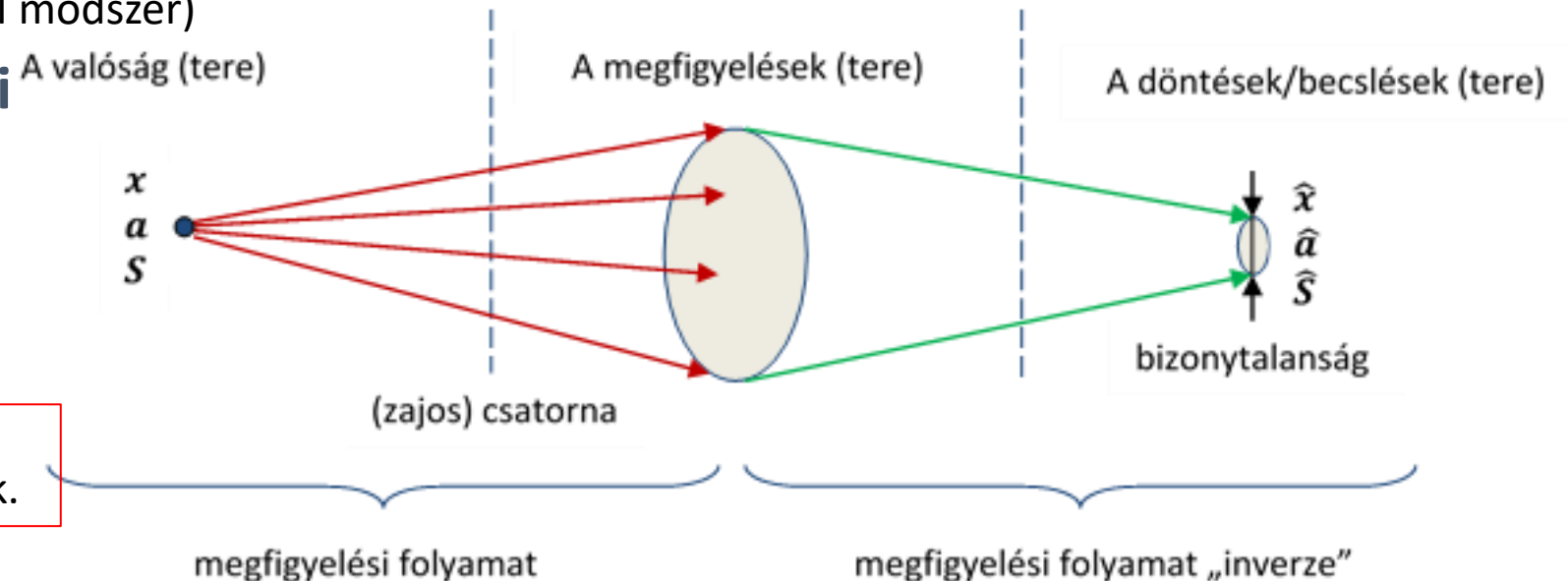
A mérési bizonytalanság kifejezése (a GUM módszer)

1.3. A mérési eljárás sajátosságai

A mérési eljárás a megismerési folyamat része, amelynek során a rendelkezésünkre álló ismereteinket pontosítjuk, ill. bővítjük.

A mérés során a **valóság** jelenségeit szeretnénk **megragadni**.

Olyan jellemzőkre építünk, amelyek valamilyen értelemben **stabilitást** mutatnak.

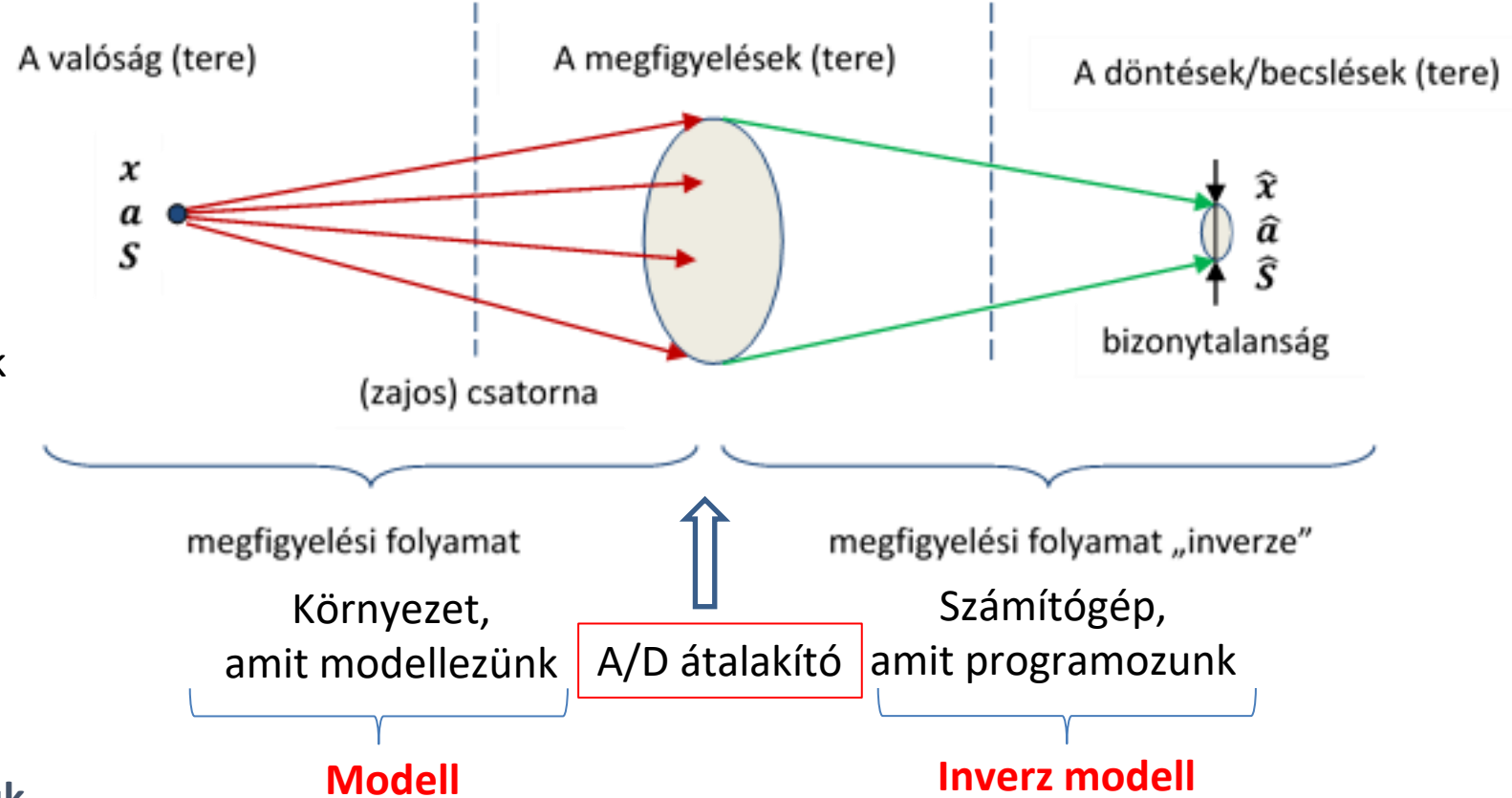

Fontos szerepet kapnak:

- az **állapotváltozók** (x), amelyek változásai a kölcsönhatások révén fellépő energia-folyamatokhoz köthetők (feszültség, nyomás, hőmérséklet, sebesség, stb.)
- a **paraméterek** (a), amelyek a kölcsönhatások intenzitásviszonyait ragadják meg, és
- a **struktúrák** (S), amelyek a rendszer-komponensek kapcsolatait írják le.

A valóság „tere” egy olyan absztrakció, amelyben a vizsgált jellemzők konkrét értékei a tér egy pontjának felelnek meg.

A mérés előtt a pont koordinátáit **nem ismerjük**.
 A mérések során egy-egy ilyen pont koordinátáinak meghatározására (megmérésére) törekszünk, ami – ismert módon – **csak közelítőleg** lehetséges (a mérés hibával terhelt).
 További nehézség, hogy a **mérendő mennyiséghez** sok esetben nem férünk közvetlenül hozzá, ezért többnyire csak valamilyen leképezéséből tudunk kiindulni. Ezt a leképezést nevezzük **megfigyelésnek**.

Modell

Inverz modell

Megfigyelés determinisztikus csatorna esetén:

A megfigyelt „valóságot” autonóm rendszerként képzeljük el, és diszkrét modellel írjuk le.

A „valóságot” és a megfigyelést leíró állapot, ill. megfigyelési egyenletek:

$$x(n + 1) = Ax(n),$$

$$\dim[x(n)] = N, \dim[A] = N * N$$

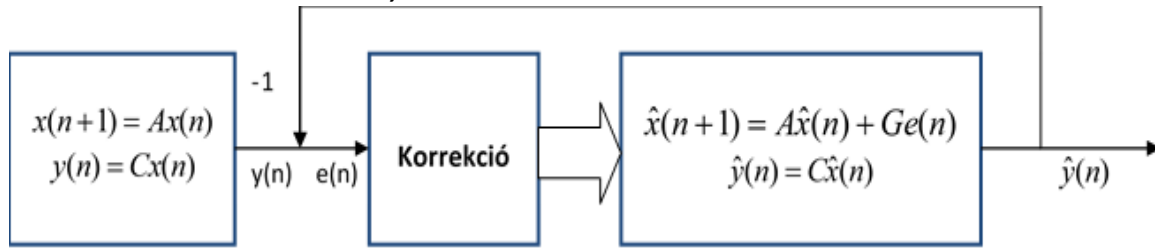
$$y(n) = Cx(n)$$

$$\dim[y(n)] = M, M \leq N, \dim[C] = M * N$$

Tudunk egy ilyen modellt invertálni? **Általában nem!**

Mikor tudunk? **Ha C^{-1} létezik!**

Ha **nem létezik** C^{-1} , akkor mást kell csinálni! A megoldás egy **szimulátor**! Ehhez a modellnek **be kell épülnie** a számítógépbe!

Ennek az eszköznek a neve: **megfigyelő**, amely a „valóság” **másolata** igyekszik lenni azáltal, hogy egy **korrekciós/tanuló/adaptáló** mechanizmus eredményeképpen **követi** azt.

Célunk az $x(n)$ állapotvektor becslése.

Ezt vezéreljük a **megfigyelt értékekkel**! A követés bekövetkeztével a mérés „eredménye” $\hat{x}(n)$ a megfigyelőből olvasható ki. A megfigyelőben megvalósuló „**másolat**” állapot, ill. megfigyelési egyenletei:

$$\hat{x}(n+1) = A\hat{x}(n) + Ge(n)$$

G : **korrekciós mátrix**; $\dim[G] = N * M$, $e(n) = y(n) - \hat{y}(n)$

$$\hat{y}(n) = C\hat{x}(n)$$

A G mátrixot úgy tervezzük meg, hogy $\hat{x}(n) \rightarrow x(n)$.

A minimalizálandó állapothiba az állapotegyenletek különbségeként írható fel:

$$\underbrace{x(n+1) - \hat{x}(n+1)}_{\varepsilon(n+1)} = Ax(n) - A\hat{x}(n) - Ge(n) = \underbrace{(A - GC)}_F \underbrace{(x(n) - \hat{x}(n))}_{\varepsilon(n)}$$

$$\varepsilon(n+1) = F\varepsilon(n)$$

F az ún. **hibarendszer** állapotátmenet mátrixa.

A G mátrix tervezése: $\varepsilon(n) \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0$, aminek érdekében $\varepsilon(n+1) < \varepsilon(n)$, lehetőleg $\forall n$ -re.

F csökkenti $\varepsilon(n)$ hosszát minden lépésben: „**kontraktív**”. Az $\varepsilon(n)$ hibavektorral kapcsolatos egyenlőtlenség a vektor hosszára (normájára) értelmezendő, skalár esetben pedig a hiba abszolút értékére. **Elvárás**: a hibarendszer a belső energiáját **disszipálja**.

Esetek: 1. $F = A - GC = 0$. Ebben az esetben $G = AC^{-1}$. Ez akkor lehetséges, ha C négyzetes, azaz a megfigyelés éppen annyi komponensű, mint maga az állapotvektor! Az egyenlet explicit formában megoldható! A konvergencia egyetlen lépéses!

2. $F^N = (A - GC)^N = 0$. Ebben az esetben a hibarendszer N lépésben konvergál:

$$x(N) - \hat{x}(N) = (A - GC)^N (x(0) - \hat{x}(0)) = 0$$

Az $F^N = 0$ tulajdonságú mátrixok, az ún. **nemderogatórius nilpotens** mátrixok, amelyek sajátja, hogy **valamennyi sajátértékük nulla**.

Az ilyen tulajdonságú állapotátmenet mátrixszal jellemezhető rendszerek **véges impulzusválaszúak** (ún. **FIR** rendszerek), hiszen a kezdeti hiba **véges lépésben** eltűnik.

3. Ha $F^N = (A - GC)^N \neq 0$, akkor a stabilra tervezett hibarendszer állapotvektorának hossza **exponenciális jelleggel** csökken. Egy ilyen hibarendszer akkor lesz **stabil**, ha összes **sajátértéke** az egységsugarú körön **belül** helyezkedik el.

Az ilyen tulajdonságú állapotátmenet mátrixszal jellemezhető rendszerek **végtelen impulzusválaszúak** (ún. **IIR** rendszerek), mert a kezdeti hiba csak **végtelen lépésben** tűnik el.

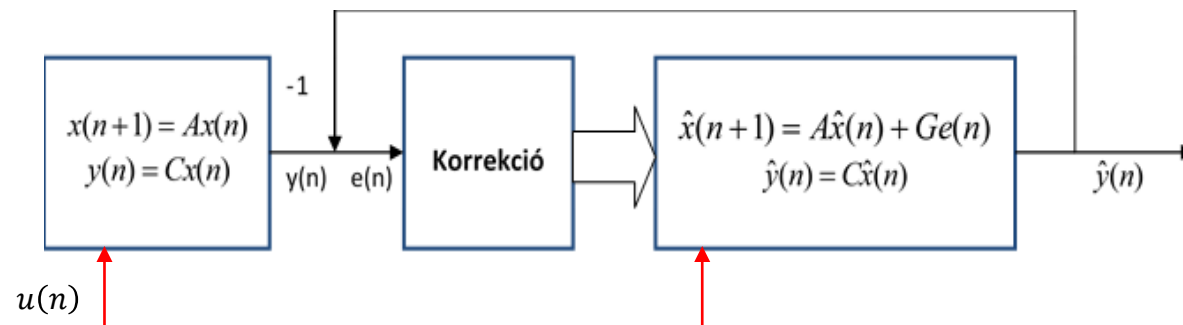
Megjegyzések:

1. A megfigyelő elrendezés mindkét modellje „gerjeszthető” egy közös gerjesztéssel.

Mivel a modellek lineárisak, a **szuperpozíció** értelmében a megfigyelő konvergenciája változatlanul megvalósul.

2. Az ábra szerinti megfigyelőt **Luenberger megfigyelő**nek nevezzük. Luenberger szerint **majdnem minden rendszer** megfigyelő. A megfigyelő tulajdonság feltétele, hogy a megfigyelő legyen „gyorsabb”, mint a megfigyelt rendszer, különben nem képes követni a változásokat.

3. Egy ellenállás- vagy impedancia-mérő híd ismeretlen elemet tartalmazó hídága a valóság **fizikai modellje**, a kiegyenlítő elemet tartalmazó ága pedig a megfigyelőben felépülő, **beállítható/hangolható modell**.

A hídágak osztópontján megjelenő feszültségek különbsége vezérli a hangolást, és a végén a két feszültség megegyezik, a beállítható elemről leolvasott érték segítségével meghatározható az ismeretlen.

Ez az áramkör, a hangolást végző operátor részvételével megvalósítja a megfigyelőt.

Példa:

Adott $A = \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 0 & -1 \end{bmatrix}$; $C = \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{bmatrix}$ Hogyan állítsuk be G -t? Milyen konvergenciát akarunk?

Itt van lehetőségünk egy lépéses konvergenciára, ehhez az $A = GC$ lineáris egyenletrendszert kell megoldanunk:

$$G = AC^{-1} = A = \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 0 & -1 \end{bmatrix}$$

Példa: Adott $A = \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 0 & -1 \end{bmatrix}$; $C = [1 \quad 1]$. Hogyan állítsuk be G -t? $G = \begin{bmatrix} g_0 \\ g_1 \end{bmatrix} = ?$ Itt nincs garancia az egy lépéses konvergenciára!
 $N = 2$.

$$GC = \begin{bmatrix} g_0 \\ g_1 \end{bmatrix} [1 \quad 1] = \begin{bmatrix} g_0 & g_0 \\ g_1 & g_1 \end{bmatrix}, [A - GC] = \begin{bmatrix} 1 - g_0 & -g_0 \\ -g_1 & -1 - g_1 \end{bmatrix}, [A - GC]^2 = 0 \text{ alapján:}$$

$$\begin{bmatrix} 1 - g_0 & -g_0 \\ -g_1 & -1 - g_1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 1 - g_0 & -g_0 \\ -g_1 & -1 - g_1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 - 2g_0 + g_0^2 + g_0g_1 & -g_0 + g_0^2 + g_0 + g_0g_1 \\ -g_1 + g_1^2 + g_1 + g_0g_1 & 1 + 2g_1 + g_1^2 + g_0g_1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 0 \end{bmatrix}$$

A mellékátló kifejezéseit a főátló kifejezéseibe behelyettesítve kapjuk: $1 - 2g_0 = 0$, $1 + 2g_1 = 0$, amiből: $g_0 = 0.5$
 $g_1 = -0.5$.
 Ellenőrzésképpen: $\begin{bmatrix} 0.5 & -0.5 \\ 0.5 & -0.5 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 0.5 & -0.5 \\ 0.5 & -0.5 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 0 \end{bmatrix}$

Példa: Határozzuk meg $[A - GC]$ sajátértékeit erre az esetre: $\det[\lambda I - A + GC] = 0$ $\det \begin{bmatrix} \lambda - 0.5 & 0.5 \\ -0.5 & \lambda + 0.5 \end{bmatrix} =$
 $= (\lambda - 0.5)(\lambda + 0.5) + 0.25 = \lambda^2 - 0.25 + 0.25 = 0$. Mindkét sajátérték nulla.

Megjegyzések:

1. Ez a tulajdonság **általánosan igaz** véges lépésben konvergálni képes rendszerek esetében.
2. Az ilyen rendszerek átviteli függvénye olyan (elfajuló) racionális törtfüggvény, amelynek **valamennyi pólusa az origóban** van:

$$H(z) = a_1 z^{-1} + a_2 z^{-2} + \dots + a_N z^{-N} = \frac{a_N + a_{N-1}z + a_{N-2}z^2 + \dots + a_1 z^{N-1}}{z^N} \quad \text{Ezek az ún. **véges impulzusválaszú (FIR)** szűrők.}$$

Időtartománybeli megfelelője: $y(n) = a_1 x(n-1) + a_2 x(n-2) + \dots + a_N x(n-N)$, ahol a valós idejű **kiszámíthatóság** miatt csak $x(n)$ korábbi mintái szerepelhetnek!

Példa: A sajátértékekre vonatkozó feltétel felhasználható a g_0 és a g_1 értékek meghatározására:

$$\det[\lambda I - A + GC] = 0, \det \begin{bmatrix} \lambda - 1 + g_0 & g_0 \\ g_1 & \lambda + 1 + g_1 \end{bmatrix} = \lambda^2 + \lambda(g_0 + g_1) + g_0 - g_1 - 1 = \lambda^2 = 0.$$

Ebből: $g_0 + g_1 = 0$, ill. $g_0 - g_1 = 1$, amiből: $g_0 = 0.5$ és $g_1 = -0.5$. Ugyanarra az eredményre jutottunk!

Megfigyelés zajos csatorna esetén: Mivel a zajt véletlennek tételezzük fel, ezért a megfigyelt értékünk valószínűségi változó!

Ennek következtében a megfigyelő állapotváltozója, és ennek következtében a hibarendszer állapotváltozója is az lesz! Ebben az esetben nem lehet $\varepsilon(n) \xrightarrow{n \rightarrow \infty} 0$ az elvárásunk! Helyette a hibarendszer állapotváltozóit által hordozott átlagos „teljesítmény/energia” szintet igyekszünk minimalizálni, amikor a G mátrix legjobb beállítását keressük.

$$E \left\{ \sum_{k=0}^{N-1} \varepsilon_k^2(n) \right\} = E[\boldsymbol{\varepsilon}^T(n)\boldsymbol{\varepsilon}(n)] = \text{trace } E[\boldsymbol{\varepsilon}(n)\boldsymbol{\varepsilon}^T(n)] = \text{trace } P(n) \xrightarrow{n \rightarrow \infty} \min$$

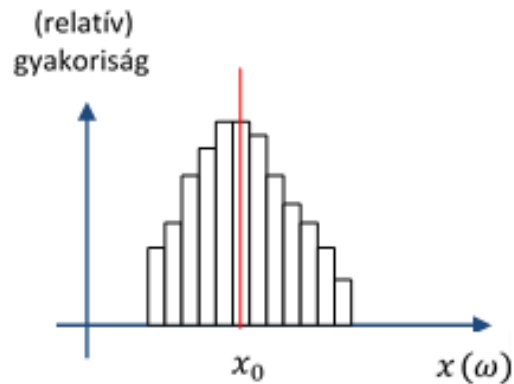
$\varepsilon(n+1) = F\varepsilon(n)$ helyett $E[\varepsilon(n+1)\varepsilon^T(n+1)] = FE[\varepsilon(n)\varepsilon^T(n)]F^T = FP(n)F^T$ hibarendszer jellemzést használunk.

1.4. A zajos csatorna modellezése

Véletlen események leírására valószínűségi változókat, ill. sztochasztikus folyamatokat használunk.

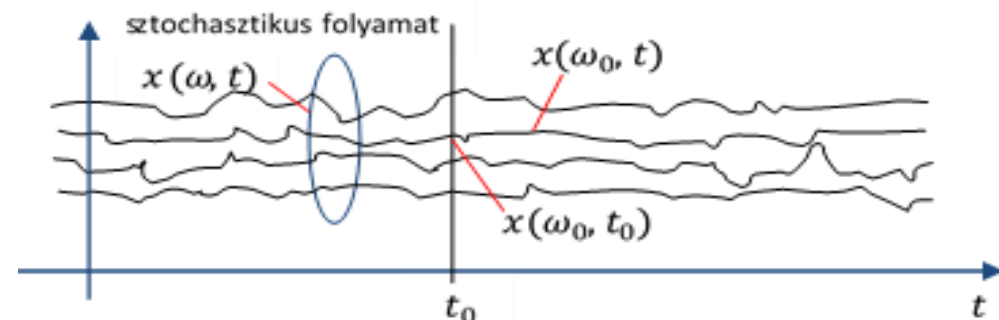
Az $x(\omega)$ valószínűségi változó egy olyan függvény, amely a valószínűségi eseménytér ω eseményeihez valós számokat rendel.

A véletlen jelenségekből származó mintákból hisztogramot készítve megkapjuk a valószínűség sűrűségfüggvény statisztikai jellemzését.

Ha a hisztogram felbontását minden határon túl finomítjuk, és végtelen számú kísérletet végzünk, akkor megkapjuk az $f(x)$ ún. valószínűség sűrűségfüggvényt.

Az $x(t, \omega)$ sztochasztikus folyamat egy olyan függvény, amely a valószínűségi eseménytér ω eseményeihez valós időfüggvényeket rendel.

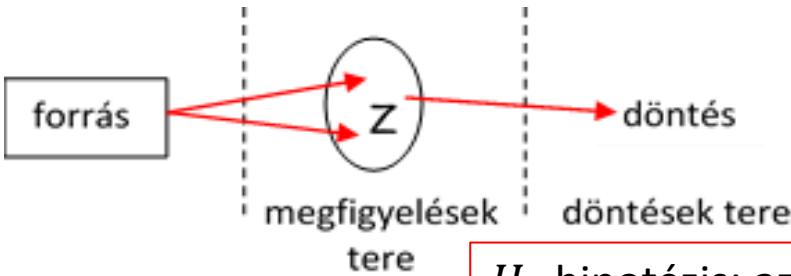

Ezen függvények adott időpontbeli (pl. t_0) értékei egy valószínűségi változót reprezentálnak.

2. A döntésemélet alapjai

Példa: detektálás radarral. Bináris vagy kéthipotézises döntés: eldöntendő a jelenlét vagy a jelen nem lét kérdése.

A csatorna zajos, ugyanarról a jelenségről rendre eltérő értékű megfigyeléseket kapunk. El kell döntenünk, hogy – egy vagy több megfigyelésre alapozva – a két lehetséges hipotézisből melyiket fogadjuk el:

H_0 hipotézis: az (ellenséges) objektum nincs jelen.

H_1 hipotézis: az (ellenséges) objektum jelen van.

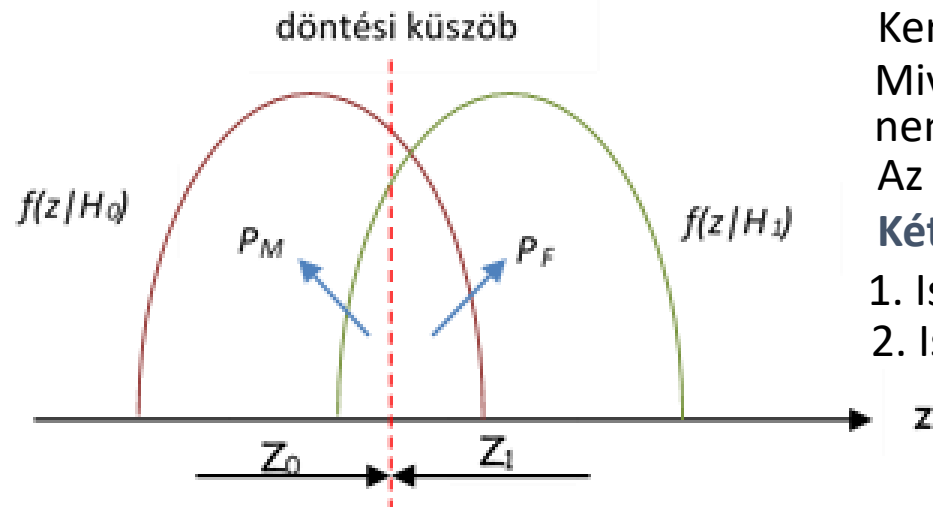
Lehetséges hibák: Elfogadjuk H_0 -t, holott H_1 igaz. Ennek valószínűsége P_M (miss probability).

Tévesztés valószínűsége

Elfogadjuk H_1 -t, holott H_0 igaz. Ennek valószínűsége P_F (false alarm probability).

Téves riasztás valószínűsége

A döntéshez előzetesen felvesszük a megfigyelések hisztogramját, és abból közelítőleg előállítjuk az $f(z|H_0)$ és $f(z|H_1)$ **feltételes sűrűségfüggvényeket**. Ezeket **csatorna-karakterisztikáknak** is nevezzük.

Keressük a döntési küszöböt valamilyen **optimum kritérium** szerint.

Mivel a sűrűségfüggvények átlapolódnak, ezért a döntési küszöb meghatározása nem triviális.

Az ehhez alkalmazható konkrét stratégia a rendelkezésre álló **információ** függvénye.

Kéthipotézises Bayes döntés: Alkalmazási feltételek:

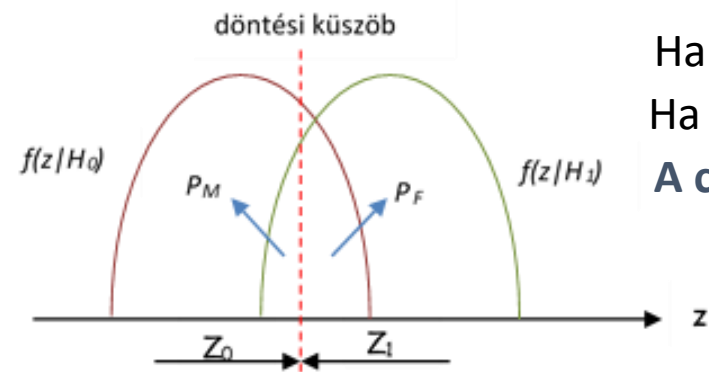
1. Ismerjük az ún. a priori valószínűségeket: $H_0 \rightarrow P_0$ és $H_1 \rightarrow P_1$.
2. Ismerjük a csatornakarakterisztikákat: $f(z|H_0)$ és $f(z|H_1)$.

Definiáljuk a költségeket:

C_{ij} annak a költsége, hogy az i -edik hipotézist fogadtuk el, holott a j -edik igaz.

Értelmezzük a bekövetkezési valószínűségeket:

$P(H_i|H_j)$, ahol az i index a feltételezett hipotézis, a j index pedig a bekövetkezett kimenetel azonosítója. (i és j most 0 vagy 1.)

Ha a küszöb alatti (Z_0) tartományba esik a mért érték, akkor H_0 -t fogadjuk el.

Ha a küszöb feletti (Z_1) tartományba esik a mért érték, akkor H_1 -t fogadjuk el.

A cél: a küszöb olyan beállítása, amely az átlagos **kockázatot** (risk)/**költséget** (cost) minimalizálja:

$$R = \underbrace{C_{00}P_0P(H_0|H_0)} + \underbrace{C_{10}P_0P(H_1|H_0)} + \underbrace{C_{01}P_1P(H_0|H_1)} + \underbrace{C_{11}P_1P(H_1|H_1)}$$

Annak költsége, hogy H_0 következett be, és azt is fogadtuk el.

Annak költsége, hogy H_0 következett be, és H_1 -t fogadtuk el.

Annak költsége, hogy H_1 következett be, és H_0 -t fogadtuk el.

Annak költsége, hogy H_1 következett be, és azt is fogadtuk el.

A kifejezés minimumát a döntési küszöb értékének alkalmas megválasztásával érjük el.

A bekövetkezési valószínűségek számítása:

$$P(H_i | H_j) = \int_{Z_i} f(z | H_j) dz,$$

$$R = C_{00}P_0 \int_{Z_0} f(z|H_0) dz + C_{10}P_0 \int_{Z_1} f(z|H_0) dz + C_{01}P_1 \int_{Z_0} f(z|H_1) dz + C_{11}P_1 \int_{Z_1} f(z|H_1) dz.$$

Mivel $\int_{Z_1} f(z|H_0) dz = 1 - \int_{Z_0} f(z|H_0) dz$, és $\int_{Z_1} f(z|H_1) dz = 1 - \int_{Z_0} f(z|H_1) dz$.

$$R = C_{10}P_0 + C_{11}P_1 + \underbrace{P_0(C_{00} - C_{10}) \int_{Z_0} f(z|H_0) dz}_{< 0} + \underbrace{P_1(C_{01} - C_{11}) \int_{Z_0} f(z|H_1) dz}_{> 0}$$

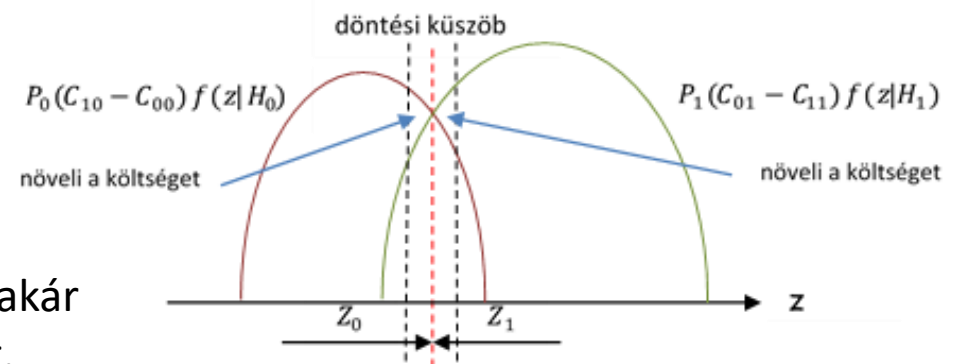
Tegyük fel, hogy $C_{10} > C_{00}$, és $C_{01} > C_{11}$

Tekintsük a döntési küszöb helyét az összefüggésbeli egyváltozós integrál függvény független változójának!

Az átlagos kockázat minimuma a z változó azon értékénél (a keresett döntési küszöbértéknél) van, amelyre

$$P_0(C_{10} - C_{00})f(z|H_0) = P_1(C_{01} - C_{11})f(z|H_1).$$

A kiadódó döntési küszöbértéktől akár jobbra, akár balra eltérve az átlagos kockázat növekedni fog.

$$P_0(C_{10} - C_{00})f(z|H_0) = P_1(C_{01} - C_{11})f(z|H_1)$$

$$\frac{f(z|H_1)}{f(z|H_0)} = \frac{P_0(C_{10} - C_{00})}{P_1(C_{01} - C_{11})} = \eta; \Lambda(z)$$

valószínűség
ún. „likelihood” arány
függvény

Ha az aktuálisan megfigyelt értéket behelyettesítjük a „likelihood” arány függvénybe, és ha $\Lambda(z) > \eta$, akkor a döntés H_1 ,
ha $\Lambda(z) < \eta$, akkor a döntés H_0 .

$$\Lambda(z) \begin{matrix} > \eta \\ < \eta \end{matrix} \begin{matrix} H_1 \\ H_0 \end{matrix}$$

Ez az ún. Bayes döntési szabály vagy likelihood arány teszt.

Megjegyzések:

1. Ha a költségeket úgy választjuk meg, hogy $\eta = \frac{P_0}{P_1}$ legyen, akkor a szabály $P_1 f(z|H_1) \begin{matrix} > \\ < \end{matrix} P_0 f(z|H_0)$ alakban írható.

utólagos

Ez megegyezik a $P(H_1|z) \begin{matrix} > \\ < \end{matrix} P(H_0|z)$ feltétellel, vagyis ilyenkor a döntést az *a posteriori* valószínűségek alapján hozhatjuk meg.

$P(H_0|z)$ annak a valószínűsége, hogy z -t mérve H_0 , $P(H_1|z)$ pedig annak a valószínűsége, hogy z -t mérve H_1 következett be.

Ezt a speciális esetet maximum a posteriori (MAP) döntésnek nevezzük.

2. Szokás a $\lambda(z) = \ln \Lambda(z) \begin{matrix} > \\ < \end{matrix} \ln \eta = \gamma$, ún. log-likelihood arányt is használni.

valószínűség

1. Példa:

Konstans jel detektálása zajos csatornán keresztül: jelen van-e a jel a megfigyelésekben vagy nincsen?

Tegyük fel, hogy a megfigyelések független, Gauss eloszlású valószínűségi változók nulla várható értékkel, és σ_n^2 varianciával.

A **H_0 hipotézis** az, hogy a megfigyelés $z_k = n_k$, azaz **a jel nincsen jelen**, csak a zaj aktuális mintáját kapjuk.

A **H_1 hipotézis** az, hogy a megfigyelés $z_k = a + n_k$, azaz **a jel jelen van**, a jel és a zaj aktuális mintájának összegét figyeltük meg.

$k = 0, 1, \dots, N - 1$, azaz N mintát veszünk, és ezek együttes figyelembevételével döntünk. **Ekkor z egy N dimenziós vektor!**

A döntés során az együttes feltételes sűrűségfüggvényeket fogjuk használni, hiszen egyszerre veszünk figyelembe N mintát!

Minden mintáról tudjuk, hogy Gauss eloszlású. Mivel a minták függetlenek, az együttes feltételes sűrűség függvény az egyes feltételes sűrűségfüggvények szorzata lesz!

Egyetlen megfigyelés esetén a feltételes sűrűségfüggvények:

$$f(z|H_0) = \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma_n}} e^{-\frac{z_k^2}{2\sigma_n^2}}, \quad f(z|H_1) = \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma_n}} e^{-\frac{(z_k-a)^2}{2\sigma_n^2}}.$$

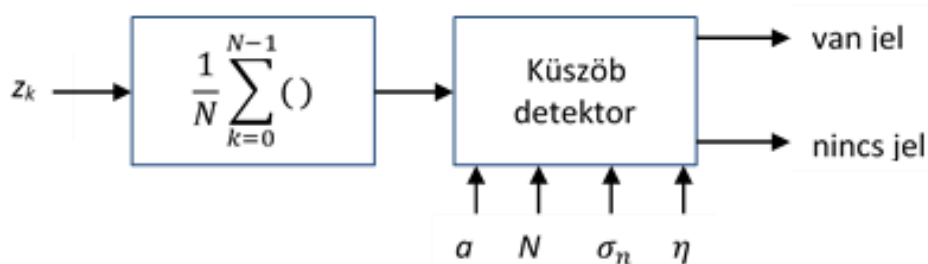
$$\Lambda(z) = \prod_{k=0}^{N-1} \frac{f(z_k|H_1)}{f(z_k|H_0)} = \prod_{k=0}^{N-1} \frac{e^{-\frac{(z_k-a)^2}{2\sigma_n^2}}}{e^{-\frac{z_k^2}{2\sigma_n^2}}} \underset{H_0}{\overset{H_1}{>}} \eta,$$

$$\ln \Lambda(z) = \lambda(z) = -\sum_{k=0}^{N-1} \frac{(z_k - a)^2}{2\sigma_n^2} + \sum_{k=0}^{N-1} \frac{z_k^2}{2\sigma_n^2} = \frac{1}{2\sigma_n^2} \sum_{k=0}^{N-1} -(z_k^2 - 2az_k + a^2 - z_k^2) = \frac{a}{\sigma_n^2} \sum_{k=0}^{N-1} z_k - \frac{Na^2}{2\sigma_n^2} \underset{H_0}{\overset{H_1}{>}} \ln \eta = \gamma$$

Átrendezve:

$$\frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} z_k \underset{H_0}{\overset{H_1}{>}} \frac{\sigma_n^2}{Na} \ln \eta + \frac{a}{2}$$

előfeldolgozás   küszöbérték

A döntőkészülék blokkvázlata

Ha $\eta = 1$, akkor $\ln \eta = 0$

ekkor

$$\frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} z_k \underset{H_0}{\overset{H_1}{>}} \frac{a}{2}$$

2. Példa: Változó amplitúdójú jel detektálása zajos csatornán keresztül: jelen van-e a jel a megfigyelésekben vagy nincsen?

Tegyük fel, hogy a megfigyelések független, Gauss eloszlású valószínűségi változók nulla várható értékkel, és σ_n^2 varianciával.

A **H_0 hipotézis** az, hogy a megfigyelés $z_k = n_k$, azaz **a jel nincsen jelen**, csak a zaj aktuális mintáját kapjuk.

A **H_1 hipotézis** az, hogy a megfigyelés $z_k = a_k + n_k$, azaz **a jel jelen van**, a jel és a zaj aktuális mintájának összegét figyeltük meg.

$k = 0, 1, \dots, N - 1$, azaz N mintát veszünk, és ezek együttes figyelembevételével döntünk. Ekkor z egy N dimenziós vektor!

A döntés során az együttes feltételes sűrűségfüggvényeket fogjuk használni, hiszen egyszerre veszünk figyelembe N mintát!

Minden mintáról tudjuk, hogy Gauss eloszlású.

$$f(z|H_0) = \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma_n}} e^{-\frac{z_k^2}{2\sigma_n^2}}, \quad f(z|H_1) = \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma_n}} e^{-\frac{(z_k-a_k)^2}{2\sigma_n^2}}.$$

A megfigyelések függetlensége miatt a N megfigyelés együttes sűrűségfüggvénye az egyedi megfigyelések sűrűségfüggvényeinek szorzata.

$$\Lambda(z) = \prod_{k=0}^{N-1} \frac{f(z_k | H_1)}{f(z_k | H_0)} = \prod_{k=0}^{N-1} \frac{e^{-\frac{(z_k - a_k)^2}{2\sigma_n^2}}}{e^{-\frac{z_k^2}{2\sigma_n^2}}} \begin{matrix} H_1 > \eta \\ H_0 < \eta \end{matrix}$$

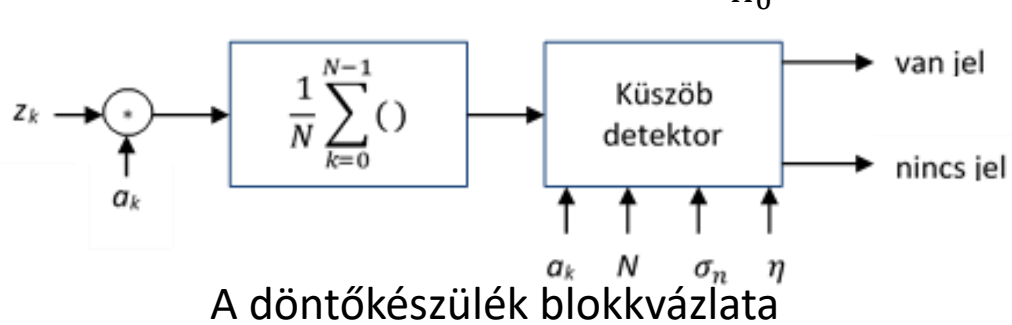
$$\ln \Lambda(z) = \lambda(z) = - \sum_{k=0}^{N-1} \left[-\frac{(z_k - a_k)^2}{2\sigma_n^2} + \frac{z_k^2}{2\sigma_n^2} \right] = \frac{1}{\sigma_n^2} \sum_{k=0}^{N-1} z_k a_k - \frac{1}{2\sigma_n^2} \sum_{k=0}^{N-1} a_k^2 \begin{matrix} H_1 > \ln \eta \\ H_0 < \ln \eta \end{matrix} = \gamma$$

Átrendezve: $\frac{1}{N} \sum_{k=0}^{N-1} a_k z_k \begin{matrix} H_1 > \frac{\sigma_n^2}{N} \ln \eta \\ H_0 < \frac{\sigma_n^2}{N} \ln \eta \end{matrix} + \frac{1}{2N} \sum_{k=0}^{N-1} a_k^2$

előfeldolgozás

„illesztett szűrő”

küszöbérték

Ha a minták egyformák, akkor az előző eredményt kapjuk.